

ΘΕΜΑΤΑ

ΤΟ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ ΔΑΣΙΚΩΝ ΚΤΗΜΑΤΩΝ
ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ*

ΠΙΕΡΡΙΝΑΣ ΚΟΡΙΑΤΟΠΟΥΛΟΥ - ΑΓΓΕΛΗ

Δικηγόρου, Δ.Ν.

Η νομοθετική πρακτική σχετικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς των δασών δεν εμφανίζει ομοιομορφία σε όλη την ελληνική επικράτεια, αλλά διαμορφώθηκε ανάλογα με τις υφιστάμενες κατά περιοχές πραγματικές καταστάσεις κάτω από την επίδραση των διεθνών πράξεων, οι οποίες αρχικά αναγνώρισαν την ανεξαρτησία και θεμελίωσαν το νεοϊδρυθέν Ελληνικό Κράτος, αργότερα δε επεκύρωσαν τις προσαρτήσεις των εν τω μεταξύ απελευθερωθέντων νέων περιοχών, σε συσχετισμό πάντα με τις νομικές καταστάσεις που προέκυψαν από την εφαρμογή των Οθωμανικών Νόμων, οι οποίοι ακόμη και σήμερα, 170 χρόνια μετά την απελευθέρωση επηρεάζουν αισθητά τη νομολογιακή πρακτική.

Κατ' αρχήν γίνεται δεκτό ότι τα δάση κατά τεκμήριο είναι δημόσια, μέχρι της αναγνώρισής τους ως ιδιωτικών. Η αναγνώριση αυτή μπορεί να γίνει είτε διοικητικώς με αίτηση στο Συμβούλιο Ιδιοκτησίας Δασών, η οποία επισφραγίζεται από απόφαση του Υπουργού Γεωργίας, είτε δικαστικώς με αναγνωριστική αγωγή της κυριότητάς των ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων¹. Η κρίση του Συμβουλίου δεν εμποδίζει την προσφυγή στα τακτικά δικαστήρια και την εκεί επίλυση των αντιστοίχων διαφορών².

* Το παρόν κείμενο αποτελεί αυτούσια μεταφορά ανακοίνωσης στο Στ' Διεθνές Πανιώνιο Συνέδριο, που πραγματοποιήθηκε στη Ζάκυνθο από 23 - 27 Σεπτεμβρίου 1997, με την προσθήκη των υποσημειώσεων.

1. Βλ. Ε. Κ ο υ ρ ο υ σ ό π ο υ λ ο υ, Δασική Ιδιοκτησία και Διαχείριση, Αθήνα 1978, σ. 281 επ.

2. Έτσι ΣτΕ 2303/1969, ΝοΒ 18. 479, ΓνμΔεισ ΑΠ 9/1942, ΕΕΝ Θ' 144, ΣτΕ 2280/1968, ΕΕΝ 12. 405.

Το τεκμήριο κυριότητας υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου πηγάζει από το σύστημα της Οθωμανικής Νομοθεσίας, σύμφωνα με την οποία όλη η γη εθεωρείτο ότι ανήκε στον Σουλτάνο, εξαιρετικά δε και με περιορισμούς επιτρεπόταν η κτήση κυριότητας ή η παραχώρηση διηνεκούς εξουσιάσεως (τεσσαρούφ) σε ιδιώτες, είτε για καλλιέργεια, είτε για βοσκή ζώων, με αποτέλεσμα το Τουρκικό Κράτος να είναι ο μεγαλύτερος ιδιοκτήτης γης³.

Με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου της 16.6.1830 «περί ανεξαρτησίας της Ελλάδος» και την από 9.7.1832 Συνθήκη της Κωνσταντινουπόλεως, τα δημόσια και τα εκκλησιαστικά κτήματα (βακούφια), καθώς και η εγκαταληφθείσα ακίνητος περιουσία των μουσουλμάνων περιήλθαν αυτοδικαίως στην κυριότητα του Ελληνικού Κράτους. Με ειδική ρύθμιση διατηρούντο οι ιδιοκτησίες των Μουσουλμάνων, οι οποίοι επιθυμούσαν να εξακολουθήσουν να διαμένουν στην Ελλάδα, διαφορετικά τους παρείχετο η ευχέρεια να τις πωλήσουν εντός έτους⁴.

3. Βλ. Π. Κ ο ν τ ο ύ, Δασική Πολιτική, 1929, σ. 305, ο οποίος εκτιμά ότι κατά την εποχή της Επανάστασεως τα δημόσια δάση στην Πελοπόννησο αποτελούσαν το 73,5% της γης, τα κοινοτικά το 0,3%, τα συνεταιρικά το 0,3% τα ιδιωτικά το 20%, τα μοναστηριακά το 5,9%. Στη Στερεά Ελλάδα τα δημόσια δάση κάλυπταν το 63%, τα μοναστηριακά το 2,8%, τα κοινοτικά το 0,9%, τα συνεταιρικά το 4,9% και τα ιδιωτικά το 28,4%. Στα νησιά του Ιονίου και του Αιγαίου τα δημόσια δάση αποτελούν το 15%, τα κοινοτικά το 16,3%, τα συνεταιρικά το 16,5%, τα μοναστηριακά το 8,5% και τα ιδιωτικά το 43,7% της γης.

4. Το Ελληνικό Δημόσιο δεν έγινε γενικός διάδοχος του Τουρκικού, αλλά απέκτησε την κυριότητα εκείνων μόνον των Οθωμανικών κτήσεων, οι οποίες κατά την απελευθέρωση είτε

Το Βασιλικό Διάταγμα της 17.11.1836 «περί ιδιωτικών δασών», σε πλήρη αρμονία με τα οριζόμενα στο Πρωτόκολλο του Λονδίνου, είναι το πρώτο νομικό κείμενο του νεοσύστατου Ελληνικού Κράτους με το οποίο επιδιώκεται να ρυθμιστεί το ιδιοκτησιακό καθεστώς της γης. Με το Διάταγμα αυτό επιβάλλεται ο κατά τεκμήριο χαρακτηρισμός όλων των εκτάσεων που αποτελούν δάση ως δημοσίων.

Κατ' εξαίρεση μόνο μπορούσαν να αναγνωρισθούν ως ιδιωτικά τα δάση εκείνα τα οποία πριν την έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα ανήκαν σε ιδιώτες ή σε ιδιωτικά χωριά και για τα οποία υπήρχαν έγγραφες αποδείξεις των τουρκικών αρχών (ταπία, φιρμάνια, χοτζέτια). Οι τίτλοι αυτοί έπρεπε εντός ανατρεπτικής προθεσμίας ενός έτους από την εφαρμογή του Διατάγματος να υποβληθούν στην επί των Οικονομικών Γραμματεία, η οποία και αποφαινότο επί των αξιώσεων των ιδιωτών επί των ιδίων δασών (άρθρα 1, 2 και 3)⁵.

Στην έννοια του δάσους κατά το β.δ. δεν περιέχονται οι βοσκότοποι, για τους οποίους δεν απαιτείτο να τηρηθούν οι παραπάνω διατυπώσεις και δεν ισχύει το τεκμήριο υπέρ του δημοσίου⁶.

Ανάλογη ειδική μνεία και λεπτομερής ρύθμιση της ακινήτου περιουσίας του Κράτους γίνεται και στη Σύμβαση της Κωνσταντινουπόλεως του 1881 περί προσαρτήσεως της Θεσσαλίας και στη Συνθήκη Ειρήνης Ελλάδος - Βουλγαρίας και Ελλάδος - Τουρκίας του 1913 περί προσαρτήσεως των Νέων

κατακτήθησαν με τα όπλα από την Ελληνική Κυβέρνηση, είτε παραχωρήθησαν βάσει συμφωνιών, είτε εγκαταλήφθησαν από τους πρώην κυρίους - Οθωμανούς. Έτσι και Κ ο υ ρ ο υ σ ό - π ο υ λ ο ς, ό.α.σ. 198.

5. Με τον από 21 Ιουνίου 1837 Νόμο περί διακρίσεως των Κτημάτων, όλα τα μη δηλωθέντα ως ιδιωτικά δάση περιήλθαν στο Ελληνικό Δημόσιο.

6. Αυτό γίνεται δεκτό κατά πάγια νομολογία των Ανωτάτων Δικαστηρίων. Βλ. μεταξύ άλλων ΑΠ 60/1978 ΝοΒ 26. 1353, ΑΠ 1894/1986 ΝοΒ 36. 350, ΣτΕ 894/1931 Θεμ ΜΓ' 359.

Χωρών⁷. Το βασιλικό διάταγμα του 1836 εφαρμόστηκε στις νεοπροσαρτηθείσες περιοχές και η αναγνώριση δάσους ως ιδιωτικού έπρεπε να γίνει εντός της ενιαύσιας προθεσμίας από της προσαρτήσεως των περιοχών αυτών⁸.

Στις περιπτώσεις που η προθεσμία αυτή παρήλθε άπρακτη, κτήση κυριότητας από ιδιώτες σε δημόσια, ή θεωρούμενα κατά τεκμήριο ως δημόσια δάση επέρχεται μόνο με τα προσόντα της έκτακτης χρησικτησίας, δεδομένου ότι τα επί των εθνικών δασών δικαιώματα του Δημοσίου, κατ' εφαρμογή του Διατάγματος του 1836, δεν είναι απαράγραπτα, ούτε πρόκειται για πράγματα αναπαλλοτρίωτα και εκτός συναλλαγής, με την προϋπόθεση ότι έπρεπε να έχει συμπληρωθεί συνεχής, καλόπιστη και διανοία κυρίου νομή επί 30 έτη έως της 11.9.1915, διότι εφεξής τα δικαιώματα του Δημοσίου επί ακινήτων δεν υπόκεινται σε καμμία παραγραφή⁹.

Στον αντίποδα του οθωμανικού συστήματος, η Βενετία, η οποία επί τρεις αιώνες κατείχε την Επτανήσο, διατηρούσε ασημαντη ακίνητη περιουσία στα κατεχόμενα εδάφη και διένειμε τη γη σε ιδιώτες, αρχικά για να εποίκισθούν και πάλι τα νησιά, των οποίων ο πληθυσμός είχε σημαντικά μειωθεί από τις επιδρομές των πειρατών και των Τούρκων, αλλά και τις επιδημικές ασθένειες, και αργότερα για αποκατάσταση και αμοιβή των υπηρεσιών των κατοίκων, εξ ου προήλθαν και οι τίτλοι ευγενείας και τα τιμάρια. Ανταμοίφθησαν π.χ. από την Ενετική Πολιτεία όλοι οι επτανήσιοι ευπατρίδες που αγωνίστηκαν κατά τους ενετοτουρκικούς πολέμους

7. Βλ. Γενικό Κώδικα Θέμιδος, τόμος Α', σ. 87, 136, 153, 160.

8. Βλ. ΑΠ 920/37. Συμπλήρωμα Νομολογίας Ζαχαρόπουλου, Ι, σ. 222.

9. Έτσι Κ. Κ ε μ ί δ η, Πρωτόκολλο Διοικητικής Αποβολής από Δασική Έκταση Αθήνα 1991, σ. 29, Λ. Κ ο τ σ ί ρ η, Ιδιοκτησιακό καθεστώς δασών και βοσκοτόπων της νήσου Σκύρου και το περιεχόμενο του εν Σκύρω ισχύοντος δικαιώματος χορτονομής, Αρμ 1983, 12, Κ. Β ο λ τ η, Δάση δημόσια και Χρησικτησία, ΝοΒ 45, 161.

κάτω από τη σημαία της με τίτλους ευγενείας και κτηματικές εκτάσεις που τους παραχωρήθηκαν στα ίδια τα νησιά, αλλά και στην καταληφθείσα από τους Ενετούς Πελοπόννησο¹⁰.

Ο Λ. Χ. Ζώης αναφέρει χαρακτηριστικά ότι μεταξύ άλλων μετά τη νίκη της Ενετίας το 1669, η οικογένεια Λογοθέτη έλαβε ως ανταμοιβή ολόκληρο το χωριό Αρούσκα στην περιφέρεια των Πατρών, η οικογένεια Ροΐδη κτήματα στην Αρκαδία, η οικογένεια Μακρή την περιοχή στην παραλία της Ζακύνθου στο ακρωτήρι Δαβία¹¹.

Μετά την Ενετική κυριαρχία και το σύντομο πέραςμα των Γάλλων Δημοκρατικών (με τη Συνθήκη του Καμποφόρμιο του 1797), συνεστήθη με τη Συνθήκη της Κωνσταντινουπόλεως του 1800 μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας η «Επτάνησος Πολιτεία», η οποία ανακηρύχθηκε κράτος αυτόνομο και ομοσπονδιακό. Σύμφωνα με το Σύνταγμα, καθένα από τα επτά νησιά του Ιονίου συγκροτήθηκε σε αυτόνομη επαρχία με ανεξάρτητη τοπική «εγχώρια» κυβέρνηση, ανεξάρτητες διοικητικές, δικαστικές και οικονομικές αρχές, ανεξάρτητο Ταμείο και δημοσιονομική υπόσταση¹².

Με την μεταξύ της Γαλλίας και Ρωσίας Συνθήκη του Τιλσίτ του 1807, η Επτάνησος ετέθη υπό την προστασία του Αυτοκράτορος της Γαλλίας, και στη συνέχεια με τη Συνθήκη των Παρισίων του 1815 αναγνωρίστηκε ως αυτόνομο «Ηνωμένο Κράτος των Ιονίων Νήσων» υπό την άμεση προστασία της Μεγάλης Βρετανίας¹³. Το Σύνταγμα του 1817, γνωστό ως Σύνταγμα Μαίτλαντ, διατήρησε τον ομοσπονδιακό χαρακτήρα του πολιτεύματος, με συνέπεια εκτός από τη Γενική Κυβέρνηση που έδρευε στην Κέρκυρα, κάθε επαρχία, - υπό την επίβλεψη άγγλου τοποτηρητή

- να διαθέτει εγχώριο (τοπική) κυβέρνηση που ασκούσε τη διοίκηση κάθε νησιού, ήλεγχε τη δημόσια οικονομία και διαχειριζότο την επιχώριο περιουσία¹⁴.

Λόγω ακριβώς αυτής της αυτοτέλειας, ούτε η Επτάνησος Πολιτεία, ούτε το Ιόνιο Κράτος είχε κρατική - δημόσια περιουσία, και συνεπώς ούτε δημόσια δάση, αλλά κάθε νήσος διέθετε τη δική της περιουσία, την καλούμενη «επιχώριο», η οποία μεταξύ άλλων αποτελείτο από τους τοπικούς φόρους που εισπράττοντο από τα αστικά κτήματα, από την παραχωρηθείσα εκκλησιαστική περιουσία, από αγροτικά κτήματα ή κτήματα ιδιωτών εγκαταληφθέντα ή δημευθέντα¹⁵.

Είναι δε χαρακτηριστικό ότι, ούτε στη Συνθήκη της Επτανήσου Πολιτείας, ούτε σε αυτή του Ιονίου Κράτους, και βεβαίως ούτε στη Συνθήκη της Ενώσεως του 1864, γίνεται οποιαδήποτε μνεία για δημόσια κτήματα ή δάση αποτελούντα περιουσία του Ιονίου Κράτους, ώστε αυτά να περιέλθουν κατά διαδοχή στο Ελληνικό Κράτος, όπως είχε προηγουμένως συμβεί με την ηπειρωτική Ελλάδα και την Πελοπόννησο, κατά ρητή και λεπτομερή αναφορά του Πρωτοκόλλου του Λονδίνου.

Μετά την Ένωση των Ιονίων με την Ελλάδα, η επιχώριος περιουσία αναγνωρίστηκε και διατηρήθηκε ως νομικό πρόσωπο, με τα άρθρα 10, 11, 13 και 14 του ν. ΠΝ/30.1.1866 «περί εισαγωγής εν Επτανήσω της εν τω λοιπώ Βασιλείω ισχυούσης νομοθεσίας», και αργότερα με ιδιαίτερες νομοθετικές ρυθμίσεις για κάθε νήσο διενεμήθη στους δήμους και στα υπάρχοντα κοινωφελή ιδρύματα¹⁶. Η

14. Σχετικά 10η Πράξη της Η' Ιονίου Γερουσίας (άρθρα 1 και 10) «περί εγχωρίων προσόδων» και ΞΗ' πράξη της Ζ' Ιονίου Γερουσίας «περί χρήσεως των επιχωρίων προσόδων».

15. Έτσι και 50/1976 ΜονΠρΖακύνθου (αδημοσίευτη).

16. Ν. ΥΠ/14.6.1871 «περί διανομής της επιχωρίου περιουσίας των Δήμων Ζακύνθου» (Γεν. Κωδ. Ε/763), Ν. ΑΦΚΖ/10.6.1887 «περί διαχειρίσεως της εγχωρίου περιουσίας Κεφαλληνίας και ιδρύσεως δι' αυτής φιλανθρωπικών καταστημάτων».

10. Βλ. Λ. Ζώης, Ιστορία της Ζακύνθου, Αθήνα 1955, σ. 115 έως 118, 180.

11. Βλ. Λ. Ζώης, ό.α., σ. 177.

12. Βλ. Λ. Ζώης, ό.α., σ. 205 επ., 227 επ.

13. Βλ. Λ. Ζώης, ό.α., σ. 268.

αδιανέμητος επιχώριος περιουσία της Ζακύνθου π.χ. περιήλθε τελικά στο Νοσοκομείο και το Ορφανοτροφείο, εκτός από το Υδραγωγείο, το οποίο παρέμεινε στην κυριότητα του Δήμου Ζακυνθίων, αυτή δε της Κεφαλλονιάς στο Αδελφάτο των Φιλανθρωπικών Καταστημάτων, που έδρευε στο Αργοστόλι.

Το Ελληνικό Δημόσιο πάντως δεν έλαβε ως διάδοχος του Ιονίου Κράτους κανένα περιουσιακό στοιχείο της διανεμηθείσης ως άνω επιχώριου περιουσίας, και ως εκ τούτου δεν έχει εφαρμογή στην Επτάνησο το από 16.11.1836 βασιλικό Διάταγμα, το οποίο αναγνωρίζει τεκμήριο κυριότητας υπέρ του Δημοσίου για τις αποτελούσες δάση εκτάσεις¹⁷.

Πρέπει επίσης να αναφερθεί εδώ ότι κυρίαρχος θεσμός επί της κτηματικής περιουσίας από της εποχής της Ενετοκρατίας, ο οποίος είχε άμεση επίδραση και στη διαχείριση των δασών και των βοσκών, ήταν η αγροληψία. Ο κύριος αγροτικού κτήματος έδιδε αυτός προς καλλιέργεια σε τρίτο πρόσωπο διηνεκώς ή πρόσκαιρα, με ή άνευ δικαιώματος συγκυριότητας, αντί της προς αυτόν καταβολής μέρους των παραγομένων καρπών. Ο θεσμός ρυθμιζέτο από την ενετική νομοθεσία, αργότερα με Πράξη του Ιονίου Κοινοβουλίου, περιελήφθη και στον Ιόνιο Αστικό Κώδικα, μετά δε την Ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα, καταργήθηκε με ειδικούς νόμους, οι οποίοι απάλλασαν τα ακίνητα από τα τιμαριωτικά βάρη¹⁸.

Οι πρώτες έντονες αμφισβητήσεις του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των δασών στην Επτάνησο εμφανίστηκαν στα τέλη της δεκαετίας του 1960, όταν λόγω της τουριστικής

αναπτύξεως υποβλήθησαν στις αρμόδιες δασικές υπηρεσίες σωρεία αιτημάτων εκχώρωσας δασικών εκτάσεων με σκοπό τη τουριστική εκμετάλλευσή τους.

Τα οικεία δασαρχεία τις περισσότερες φορές από υπερβάλλοντα ζήλο (ίσως και από ελλειπή ιστορική κατάρτιση), εις απάντηση των αιτήσεων, εξέδωσαν πρωτόκολλα διοικητικής αποβολής εις βάρος των ιδιωτών - κυρίων των δασικών εκτάσεων, οι οποίοι κατέφυγαν στην τακτική Δικαιοσύνη και στο μεγαλύτερο μέρος τους δικαιώθηκαν¹⁹. Παράλληλα λόγω της αλματώδους αυξήσεως της αξίας της γης, το τότε Συμβούλιο Ιδιοκτησίας Δημοσίων Δασών κατακλύστηκε από αιτήσεις αναγνωρίσεως κυριότητας.

Από το 1967 περίπου έως την ψήφιση του ισχύοντος ν. 998/1979 «περί προστασίας των δασών» που αναμορφώνει τη δασική νομοθεσία, εκδόθησαν αντιφάσκουσες υπουργικές αποφάσεις και διαταγές, αλληλοσυγκρουόμενες εγκύκλιοι του Υπουργείου Γεωργίας και αρνητικές γνωμοδοτήσεις του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους σχετικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς των δασών στην Επτάνησο.

Το ζήτημα διευθετήθηκε οριστικά με το ν. 998/1979, ο οποίος θεσπίζει κατ' αρχήν τεκμήριο κυριότητας υπέρ του Δημοσίου επί αμφισβητούμενων δασών και εν γένει δασικών εκτάσεων, δυνάμει του οποίου το Δημόσιο στις δίκες με τους ιδιώτες (φυσικά ή νομικά πρόσωπα) απαλλάσσεται από το βάρος αποδείξεως της κυριότητάς του (άρθρο 62 §1 εδ. 1). Κατ' εξαίρεση όμως στις περιφέρειες Πρωτοδικείων των Ιονίων Νήσων, της Κρήτης και των Νομών Λέσβου, Σάμου και Χίου και των νήσων Κυθήρων, Αντικυθήρων και Κυκλάδων δεν ισχύει το τεκμήριο αυτό (άρθρο 62 §1 εδ. 2). Τα δε πρωτόκολλα διοικητικής αποβολής που εκδόθηκαν μέχρι ενάρξεως της ισχύος του παρόντος νόμου καταργήθηκαν, ακόμη και όσα είχαν καταστεί τελεσίδικα (άρθρο 62 §1 εδ. 3).

¹⁹ Μεταξύ άλλων και ΠΠρΚερκ 182/1979, 3/76 και 2/78 ΕπΚυθ, 115/82 ΜΠρΛευκ, όλες αδημοσίευτες.

των εν Κεφαλληνία» (Γεν. Κωδ. Ε/873), Ν. ΨΞΣΓ/3112.1878/5.1.1879 «περί διανομής της περιουσίας Λευκάδος» (Γεν. Κωδ. Ε/851), Ν. ΑΦΙ/28.5-8.6.1887 «περί διανομής της εγχωρίου περιουσίας Κερκύρας» (Γεν. Κωδ. ΣΤ/498) και Ν. 2355/29.6-10.7.1920 «περί διαχειρίσεως της εγχωρίου περιουσίας της νήσου Κυθήρων» (Γεν. Κωδ. Ζαχ. ΙΑ/966 και Ε/470).

17. Έτσι και ΠρΖακ 68/1975 ΝοΒ 24. 95.

18. Βλ. Κ ο υ ρ ο υ σ ό π ο υ λ ο υ, ό.α. σ 239 επ.

Εκτός από την Επτάνησο βλέπουμε ότι εξαιρούνται του τεκμηρίου, και περιοχές οι οποίες καίτοι ευρέθησαν υπό Τουρκικό ζυγό, διατήρησαν κάποια εσωτερική ελευθερία και ορισμένα προνόμια, μεταξύ των οποίων και το δικαίωμα κυριότητας επί της ιδιωτικής και κοινοτικής τους ιδιοκτησίας αντί βαριάς συχνά φορολογίας προς την Πύλη.

Στις παραπάνω περιφέρειες, εφ' όσον το Δημόσιο ισχυρίζεται ότι η δασική έκταση είναι δημόσια, οφείλει να το αποδείξει επικαλούμενο τον ειδικό λόγο κτήσεως της κυριότητας αυτής, δηλαδή τον τίτλο αγοράς, δωρεάς, διαθήκη, χρησικτησία, κατάλειψη αδεσπότη, κ.λπ.²⁰

Στις περιφέρειες αυτές δεν εφαρμόζεται το βασιλικό διάταγμα του 1836, και επομένως μόνη η απόδειξη της δασικής μορφής της διεκδικούμενης εκτάσεως δεν αρκεί για τη θεμελίωση δικαιώματος κυριότητας του Δημοσίου, αλλά απαιτείται η επίκληση και η απόδειξη της κτήσεως της κυριότητας αυτής με έναν από τους τρόπους που προβλέπονται από τον Ιόνιο Αστικό Κώδικα ή από τον Αστικό Κώδικα (μετά την 23.2.1946) ή ενδεχομένως από ειδικό νόμο κτήσεως κυριότητας.²¹

Κατά συνέπεια, στα Επτάνησα το Δημόσιο οφείλει να διαχειρίζεται ως δημόσια μόνο τα δάση ή τις δασικές ή χορτολειαδικές εκτάσεις για τις οποίες έχει πράγματι αποκτήσει κυριότητα με νόμιμους τίτλους ή χρησικτησία και όχι όλα τα δάση και τις δασικές εκτάσεις των οποίων διοικητικώς (άρθρο 8 ν. 998/1979, α.ν. 1539/1938) ή δικαστικώς δεν έχει κριθεί η κυριότητά τους έναντι του Δημοσίου, όπως αντιθέτως ισχύει στην υπόλοιπη ηπειρωτική Ελλάδα και την Πελοπόννησο.

Με πρόσφατη δε γνωμοδότηση της Ολομέλειας του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (328/1996), την οποία υιοθέτησε και το Υπουργείο Γεωργίας (εγκύκλιος υπ' αριθ. 69549/

3513/5.5.1997), επί δασών ή δασικών εκτάσεων για τις οποίες δεν ισχύει το τεκμήριο κυριότητας του Δημοσίου, όπως είναι τα ευρισκόμενα στα Επτάνησα, δεν είναι απαραίτητο για τη διοικητική αναγνώριση εκ μέρους του Δημοσίου της εκτάσεως ως ιδιωτικής να ακολουθηθεί η ενώπιον του Συμβουλίου Ιδιοκτησία Δασών διαδικασία (άρθρο 8 ν. 998/1979 και π.δ. 509/1980), αν τα επικαλούμενα από τον ιδιώτη ή το νομικό πρόσωπο στοιχεία κρίνονται επαρκή προς θεμελίωση των δικαιωμάτων του και δεν υπάρχουν αντίθετα υπέρ του Δημοσίου στοιχεία.

Σε τέτοιες περιπτώσεις η παραπομπή του ζητήματος ενώπιον της χρονοβόρας διαδικασίας του ΣΙΔ καθίσταται περιττή, αδικαιολόγητη, και μη εναρμονιζόμενη προς τις θεμελιώδεις αρχές της χρηστής διοικήσεως και του κράτους δικαίου²².

Κυρία αιτία της μακροχρόνιας αμφισβητήσεως του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των δασών στα Επτάνησα, όπως ήδη φάνηκε, ήταν η εμμονή της Διοικήσεως στη στενή ερμηνεία των νόμων και των διαταγμάτων, η αντίθεσή της προς ό,τι παρέκλινε του γενικού κανόνος και η άρνησή της να συμμορφωθεί με τη νομολογία των πολιτικών δικαστηρίων, πέρα από τα δεσμευτικά όρια του δεδικασμένου στις επιμέρους υποθέσεις²³.

Με τη νομοθετική κατάργηση του τεκμηρίου κυριότητας υπέρ του Δημοσίου στις περιοχές της Επτανήσου, υποχρεώθηκε πλέον η Διοίκηση να αντιμετωπίζει κάτω από το πρίσμα της εξαιρέσεως και της ιδιαιτερότητας τα ζητήματα που προκύπτουν στα Επτάνησα.

Άλλωστε, ακόμη και αν έτσι περιορίζεται η γενική αρμοδιότητά της επί των ιονίων δασικών περιοχών, ο νομοθέτης επιβάλλει (άρθρο 90 ΔΚ 4173/1929) την υποχρεωτική εποπτεία και επιτήρηση των ιδιωτικών δα-

22 Γνμδολνσκ 328/1996.

23 Έτσι και η υπ' αριθ. πρωτ. 189199/4597/14.5.1986 εγκύκλιος του Υπ. Γεωργίας που τελικώς αναθεωρήθηκε.

20. Π. Γιαννακούρου, Δασική Νομοθεσία, Β' έκδ., Αθήνα 1988, σ. 410.

21. Ad hoc ΑΠ 340/1985 ΝοΒ 34. 76.

ών από τις Δασικές Υπηρεσίες, η οποία εκτείνεται όχι μόνο στον έλεγχο της τήρησης των δασικών νόμων, αλλά και στην εφαρμογή ειδικώς προγραμματισμένων τρόπων εκμεταλλεύσεως κατά τα διδάγματα της δασοπονίας, ώστε να προστατευτεί η καλή διατήρη-

ση των μη δημοσίων δασών χάριν της γενικότερης εξυπηρέτησεως του κοινωνικού συνόλου²⁴.

24. Βλ. Κουρουσόπουλου, ό.α. σ. 48 επ.